

SLOVENSKÁ ASOCIÁCIA KNIŽNÍC
BULLETIN

Ročník 2

Číslo 4

BRATISLAVA 1994

SLOVENSKÁ ASOCIÁCIA KNIŽNÍC
Bulletin

Ročník 2, 1994

Číslo 4

O B S A H

Strana

ČLÁNKY – ŠTÚDIE

PhDr. Emil Vontorčík: Analýza slovenského knihovníctva
v r. 1989 – 1994..... 3

PhDr. Anna Čabrunová: Súčasnú smerovanie Medzinárodnej
federácie pre dokumentáciu..... 14

INFORMÁCIE

PhDr. Daniela Gondová: O čom rokovala Správna rada SAK.. 22

NEKROLÓGY

PhDr. Peter Maruniak: JUDr. Boris C. Bálent..... 24
Mgr. Adela Perd'ochová: PhDr. Michal Fedor..... 26
Mgr. Kamila Fircáková: PhDr. Božena Karasová..... 28

ČLÁNKY – ŠTÚDIE

Analýza súčasného stavu sústavy knižníc v Slovenskej Republike

PhDr. Emil Vontorčík,
riaditeľ Univerzitetnej knižnice v Bratislave

I/ Úvod

Po novembri 1989 transformačný proces zasiahol všetky oblasti hospodárskeho a spoločenského života. V niektorých sférach prebieha viditeľne s pozitívnymi výsledkami, v niektorých iba prešľapuje na mieste a je zdrojom spoločenského napätia, ako je to v prípade školstva a zdravotníctva. Niekde stagnuje v planej nádeji, že práve táto oblasť života sa mu vyhne a že sa podarí zakonzervovať stav spreď novembra 1989. Takýto trend sa prejavil aj v oblasti knihovníctva, z hľadiska jeho celkovej organizácie, ktorá doteraz nie je zosúladená s novými sociálnymi podmienkami a potrebami. To však neznamená, že by neboli činné vnútorné modernizačné procesy v každej knižnici, ktorými management každej z nich reaguje na potreby doby a snaží sa nájsť východiská z napospol nepriaznivej situácie, ktorá na knižnice dolieha v tomto prechodnom období transformácie spoločnosti.

Slovenská asociácia knižníc bola mimo iného založená aj preto, aby sa na tejto platforme riešili naliehavé problémy slovenského knihovníctva a neuzatvárali sa do izolácie vlastného obmedzeného prostredia, ale aby sa zovšeobecňovali, pertraktovali na verejnosti a aby sa hľadali riešenia, ovplyvňujúce vývoj celej sústavy knižníc v mladej Slovenskej republike v širokom celospoločenskom kontexte. Platforma SAK je v istom zmysle reakciou na dlhodobý centralistický vývoj sústavy knižníc na Slovensku, kde o ich vývinovom smerovaní rozhodovali jednotlivci na špičke stránickej nomenklatúry a im podriadení predstavitelia štátnej moci. Typickým príkladom centralizácie a ideologizácie riadenia v tejto oblasti v minulosti je aj tento výrok predstaviteľa býv. povereníctva kultúry v Matici

slovenskej na margo "samostatných" úvah matičných pracovníkov o štýle práce knižníc: "My budeme rozhodovať o tom, kto tu bude pracovať a ako bude pracovať!"

Ustanovenie Slovenskej asociácie knižníc, ako aj táto analýza súčasného stavu a vytýčenie hlavných rozvojových problémov je dokladom našej snahy byť aktívnym súčiniteľom pri rozhodovaní o osudoch slovenského knihovníctva, pri vyhodnocovaní jeho doterajšieho vývoja, ako aj pri určovaní jeho rozvojových priorit.

2/ Hlavné problémy knižníc v rokoch 1989-1993.

Aké tendencie sa prejavili vo vývine slovenského knihovníctva za obdobie rokov 1989 až doteraz, jednak v spoločnom štáte býv. ČSFR a od 1. januára 1993 v samostatnej Slovenskej republike? V oboch prípadoch môžeme hovoriť o prechodnom období, alebo aj o období čiastočnej transformácie. Je zaujímavé, že v podobnom duchu pristupujú k vývoju knižníc vo svojich krajinách aj oba ďalšie susedné štáty, a to Poľsko a Maďarsko. Je viditeľná snaha nerobiť žiadne unáhlené kroky, aj keď sme si všetci dobre vedomí, že transformačný proces prebieha zatiaľ iba na vnútroinštitucionálnej úrovni, a takmer sa ešte nedotýka celkovej štruktúry celoštátnej sústavy knižníc, a ak áno, tak len v tých oblastiach, kde pokročil proces privatizácie a informačné zabezpečenie podnikov sa rieši cez externé a neraz aj súkromné domáce a zahraničné informačné zariadenia.

V prudkom rozpore s touto tendenciou je na Slovensku vlastne už od r. 1990 rozvíjaná príprava nového knižničného zákona, a to aj napriek tomu, že doteraz nikto ešte nepredložil hodnovernú a vyčerpávajúcu analýzu súčasného stavu sústavy knižníc v SR a nikto neurčil filozofiu vývoja knihovníctva v nových sociálno ekonomických podmienkach, ani nesformuloval koncepciu vývoja knižníc v tomto prechodnom období. Naopak, snahou bývalého centrálného metodického pracoviska v Bratislave, premenovaného na Koordináčnej centrum knižníc bolo konzervovať niektoré celoštátne metodické postupy z čias minulého režimu a zachovať cez toto zariadenie vedúce postavenie ani nie Matice slovenskej - Slovenskej národnej knižnice, ako skôr predstaviteľov tohto pracoviska v sú-

tave knižníc s priamym vplyvom na riadiacu funkciu referátu knižníc Sekcie pre miestnu a národnostnú kultúru Ministerstva kultúry SR. Z tohoto pracoviska vyšla iniciatíva čo najskôr pripraviť návrh knižničného zákona, tzv. zákona o knižničnej činnosti.

Skúsenosti z Poľska však poukazujú na zaujímavú skutočnosť, na tendenciu vytvoriť pre všetky typy knižníc s rôznou rezortnou príslušnosťou celoštátny koordinačný orgán s nadrezortnou pôsobnosťou. U nás táto tendencia koncentrácie správy knižníc na Ministerstvo kultúry má svoje opodstatnenie, pretože toto ministerstvo financuje nielen vedecké, ale aj okresné ľudové knižnice (čo už v Českej republike tak nie je), ale na druhej strane stále dožíva anomália z čias normalizácie, že referátu pre správu knižníc slúži aparát Koordinačného centra knižníc, ako by odbornosť pracovníkov ministerstva z tohto odboru nebola zárukou dostatočného expertízneho prístupu k riešeniu aktuálnych problémov knihovníctva. V tomto smere môže byť dostatočnou a oveľa objektívnejšou podporou pre Ministerstvo kultúry expertízna činnosť odborných skupín Slovenskej asociácie knižníc.

Čo môžeme považovať za hlavný problém doterajšieho prechodného transformačného obdobia? Koordinančné centrum knižníc MS-SNK za takýto problém číslo jedna vytýčilo prípravu nového knižničného zákona, pretože starý je úplne nevyhovujúci vzhľadom na jeho komunistickú totalitaristickú filozofiu, ideologickú kontrolnú úlohu v prístupe k informáciám a v ideologických výchovných cieľoch činností knižníc, čomu bola podriadená aj centrálna usmerňovaná metodická práca, dokonca odtrhnutá od Matice slovenskej-Slovenskej národnej knižnice v Martine a plne podriadená ideologickým orgánom bratislavského a pražského centra. Je zaujímavé, že v najbližšom zahraničí nepovažujú túto úlohu za prvoradú a existujúci stav knižníc snažia sa udržať v tomto prechodnom období aj bez podpory urýchlene prijatých legislatívnych opatrení v súlade so zásadou, že lepšie je zotrvať v provizóriu bez nového knižničného zákona, ako prijať zlý zákon. Okrem toho sa ukazuje potreba, aby knižničný zákon predchádzali zákony zásadnejšieho významu, napr. zákon o obecnej samospráve, ktorý by už mal zohľadňovať jeden z kardinálnych problémov dezintegrácie správy a financovania knižníc v demokratickom štáte.

Ak sa na jednej strane v celkovej organizačnej transformácii knižníc ako u nás, tak aj v okolitých štátoch prejavuje opatrná zdržanlivosť, prameniaca z očakávania, ako primárne transformačné zmeny v príslušných oblastiach ekonomickej a sociálnej sféry ovplyvnia sústavu knižníc, tzn. napríklad očakávanie transformačných zmien vo sfére vysokého školstva a vedy, kde je najpočetnejšia vrstva vedeckých knižníc v americkom chápaní, podobne ako aj zmien v územnom členení a formovaní regionálnej samosprávy, na druhej strane pokročila vnútorná organizačná transformácia pod vplyvom elektronizácie knižníc a implementácie automatizovaných knižnično-informačných systémov. (Systém CASLIN nie je v tomto smere ojedinelou záležitosťou). Deje sa tak aj pod vplyvom obsahovej prestavby činnosti knižníc pod tlakom demokratizácie knižničných služieb a tiež v súvislosti rozvíjaním knižníc vedeckých aj verejných ako polyfunkčných kultúrnych zariadení, kde kniha prestala mať jedinečné výsadné postavenie a v maximálnej miere sa uplatňujú multimédia (audiovizuálne prostriedky, hudobné oddelenia a pod.) a široké spektrum kultúrnych aktivít, mnohokrát rozvíjaných aj na komerčnej báze, ako je to napríklad v suplovaní funkcií knižného maloobchodu.

Tretou významnou oblasťou transformácie knižníc, žiaľbohu najmä v negatívnom zmysle, je vplyv legislatívnych opatrení v ekonomickej a finančnej sfére, vyplývajúcich predovšetkým z procesu transformácie, ktoré nerešpektujú existujúce medzinárodné konvencie v oblasti nekomerčného pohybu knihy, textového dokumentu a multimediálneho záznamu, čo naša legislatíva rovnako ako aj exekutíva neberie zatiaľ vôbec do úvahy. Preto je priam tragickým paradoxom, že v čase, keď sa naplnili demokratické ideály a princípy pôsobenia knižníc v otvorenej demokratickej spoločnosti bez akýchkoľvek ideologických a straníckych obmedzení, že práve v tej istej dobe narážame na byrokratické obmedzenia iného druhu, ktoré nám pre nedostatok finančných prostriedkov zväzujú ruky pri nákupe najaktuálnejšej časopiseckej literatúry, ktoré nás nútia obmedzovať alebo priam likvidovať medzinárodnú výmenu publikácií, pretože výška poštovného presahuje samotnú hodnotu knižných zásielok, ktoré nás dokonca nútia odmietat' knižné i vecné dary pre

daň z pridanej hodnoty, čo je skutočnosť pre zahraničné neziskové organizácie a nadácie úplne neznáma.

3/ Činnosť knižníc v SR v období transformácie.

Štatistický prehľad vybraných ukazovateľov činnosti knižnice začíname prehľadom z posledného roku éry socialistického knihovníctva, a to prehľadom ukazovateľov hlavných vedeckých knižníc združených jednak v rezorte Ministerstva kultúry, jednak v rezorte Ministerstva školstva, čo dodnes predstavuje dve hlavné skupiny vedeckých knižníc v Slovenskej republike. Stav čitateľov a výpožičiek v danom období môžeme považovať za ideálny a od jeho zmien v nasledujúcom období môžeme odvodzovať radikálny vplyv spoločenských a politických zmien na výsledky práce vedeckých knižníc, avšak nie v celom rozsahu, iba vo sfére výpožičiek prvotných informačných dokumentov.

Tabuľka č.1.: Štátne vedecké knižnice SR - čitatelia a výpožičky 1989

1 989	Kniž.j. celkom.	Výpožičky	Registr. čitatelia
MS Martin	5 310 747	157 073	5 128
UK Bratislava	2 079 969	953 345	24 253
ŠVK Košice	3 071 988	1 094 346	16 389
ŠVK B.Bystrica	1 676 503	387 838	10 796
ŠVK Prešov	360 500	127 897	5 213
SITK Bratislava	3 551 440	565 927	21 195
UPK Nitra	520 516	215 752	7 533
ÚEK Bratislava	406 493	351 175	14 602
ÚLDK Zvolen	358 437	187 199	4 719
SPK UŠI	286 419	166 949	4 951
UK SAV	478 924	53 657	11 066
ÚVZI-SLK	131 249	62 901	2 648

Zo štatistického prehľadu jednoznačne vyplýva, že k veľkosti knižničného fondu knižnice nie je priamoúmerné jeho využitie, čo je veľmi markantné vo vzťahu k národnej knižnici umiestenej mimo spoločenského a kultúrneho centra štátu. Pravda, tieto údaje nemôžu byť smerodajné pre budúcnosť, pretože automatizovaný informačný systém a najmä súborný katalóg umožní efektívnejšie využitie fondov, bez ohľadu na ich priestorové umiestnenie.

Tabuľka č. 2.: Štátne vedecké knižnice SR – hlavné ukazovatele v rokoch 1989 - 1993.

roky	1989	1990	1991	1992	1993	Index
knižnice	12	12	12	12	12	100,0
knižn.fond /poč.kn.j.v tis./	18 233	18 637	18 022	17 294	14 145	77,6
čitatelia /v tis./	128	129	113	104	109	85,2
výpožičky /v tis./	4 292	3 814	3 750	4 043	3 898	90,8
rozpoč. /celk.neinv. nákł.v tis./	80 179	80 220	-	81 097	100 101	126,1
prostr na nákup fon- du/v tis./	20 666	29 157	34 810	32 103	25 573	123,7
pracovníci /prep.poč./	1 366	1 094	1 204	1 030	934	68,4
mzdové prostr. /v tis./	30 180	27 231	-	42 258	57 034	189,0

Keď sledujeme štatistiku hlavných ukazovateľov rastu a činnosti vedeckých knižníc za posledné päťročné obdobie, jedným z najstabilnejších ukazovateľov je počet knižničných fondov. Radikálny zlom v r. 1993 súvisí so závažnou udalosťou v dejinách Slovenskej technickej knižnice, kedy táto odovzdala, resp. delimitovala početný fond patentovej literatúry do novozaloženého slovenské-

ho patentového ústavu. Vo všeobecnosti je viditeľný pokles počtu pracovníkov v knižniciach, ktorý je vysvetliteľný racionalizačnými opatreniami. Avšak radikálny pokles nákupu zahraničnej, najmä periodickej /z informačného hľadiska najatraktívnejšej/ literatúry sa v štatistických ukazovateľoch odráža v položke výdajov na nákup informačných fondov, kde je evidentný pokles v minulom roku. Ide o najťažší dopad ekonomickej transformácie štátu na sústavu knižníc, ktorý postihuje najmä každú vedeckú knižnicu a jej informačné poslanie v spoločnosti.

Napriek tomu, že v celosvetovom meradle je viditeľný vzostup, konjunktúra audiovizuálnych médií na úkor tlačenej slova, štatistické ukazovatele hovoria iba o miernom poklese počtu čitateľov vo vedeckých knižniciach a o miernom poklese výpožičiek. V tomto smere možno optimisticky predikovať vývoj, pretože neúmerne zdrazenie kníh zvyšuje význam knižníc aj pre budúcnosť. Čo je však dôležitejšie, je skutočnosť, že obsahová prestavba vysokoškolského štúdia, ktorá sa zatiaľ iba nesmelé dostáva na program dňa, zásadným spôsobom ovplyvní využitie vedeckých a vysokoškolských knižníc v súlade s narastajúcim významom samoštúdia a tvorivých didaktických prístupov. To čo platí o vzdelávacej sústave, v rovnakej, alebo ešte vo väčšej miere platí o sústave vedy a výskumu bez ohľadu na jej organizačné členenie v budúcnosti.

Tabuľka č.3.: Vysokoškolské knižnice SR - hlavné ukazovatele v r.1989 - 1993.

VŠ knižnice	1 989	1 990	1 991	1 992	1 993
knižnice	470	555	561	547	513
kniž.fond /poč.kn.j. v tis./	4 989	4 874	4 863	4 539	3 668
čitatelia /v tis./	147	120	112	116	93
výpožičky /v tis./	2 483	2 169	2 054	1 960	1 838

V Spojených štátoch severoamerických nepoznajú náš typ vysokoškolskej knižnice, priamo financovanej štátom. Najmasovejšou základňou vedeckých knižníc sú u nich vysokoškolské, resp. univerzitné knižnice. Túto skutočnosť pripomíname na tomto mieste nie preto, že by sme mali nasledovať za každú cenu americký vzor vývoja vedeckých knižníc, ale preto, že sa nám na vysokých školách vytvorili dva typy knižníc: jednak sú to tradičné fakultné knižnice, typické pre socialistické obdobie vývoja vysokých škôl, a jednak sú to univerzitné knižnice, ktoré sa konštituovali na univerzitách, otvorených v nových demokratických podmienkach vývoja Slovenska po novembri r. 1989. K tomu treba prirátat' tretí typ – centrálné špecializované knižnice s celoslovenskou pôsobnosťou, ktoré majú už svoju tradíciu, ale väzba na univerzity je silná a možno predpokladať, že potrvá aj v budúcnosti, pretože mimo vysokých škôl by sa tieto knižnice neuživil. V tomto smere bude nutné hľadať v budúcnosti vhodné riešenie, zosúladené s celkovou koncepciou rozvoja vysokých škôl a vysokoškolskej vedy.

Vo vysokoškolských knižniciach ešte vo väčšej miere než vo vedeckých knižniciach je citelný pokles čitateľov, výpožičiek i knižničných fondov. Pokles počtu zväzkov v knižničných fondoch je vysvetliteľný z hľadiska základných demokratizačných zmien, keď vysokoškolské knižnice prestali plniť úlohy informačných centier marxisticko leninskej literatúry, ktorá bola hlavným informačným základom všetkých ústavov marxizmu-leninizmu na vysokých školách a celej výučby spoločensko vedných predmetov, čo opäť predstavovalo iba marxistickú a politickú literatúru. Odstránenie obrovskej multiplicity znížilo stavy literatúry na vysokých školách, nemalo by však v žiadnom prípade viesť k absolútnemu vyradovaniu tejto literatúry ako nepotrebnéj alebo ideologicky závadnej, pretože už dnes máme prípady z vysokých škôl, že je problémom získať pre študijné účely dokumenty z niektorých zjazdov KSSČ aj napriek tomu, že donedávna bola táto literatúra na školách vo veľkých počtoch.

Pokles čitateľov a výpožičiek môžeme vo všetkých vysokoškolských knižniciach považovať za dočasný jav súvisiaci jednak s prestavbou štúdia a absenciou činnosti ústavov marxizmu leninizmu, a jednak aj s nedostatkom literatúry. Nejde v každom prípade

len o nedostatok prostriedkov na nákup literatúry, ale aj o nedostatok nových vysokoškolských učebníc vôbec. Tento stav vzhľadom na problémy vo vydavateľskej politike, rozpadu siete vydavateľstiev a knižnej distribúcie ešte určitý čas potrvá. Budúcnosť jasne hovorí v prospech vysokoškolských, univerzitných knižníc, ktoré sa stanú informačnou základňou každej vysokej školy úmerne s tým, ako sa bude skvalitňovať výučba a ťažisko štúdia presúvať na štúdium individuálne, na rozvoj tvorivých aktivít študentov, spätých s aktuálnymi potrebami spoločnosti a so svetovým pokrokom vied.

Tabuľka č.4.: Ludové knižnice SR - hlavné ukazovatele v r. 1989 - 1993.

Ludové knižnice	1989	1990	1991	1992	1993	Index
knižnice	2 647	2 627	2 806	2 682	2 683	101,4
pobočky	539	519	360	330	324	60,1
knižn. fond /poč. kn.j. v tis./	20 651	20 291	19 846	19 757	19 657	95,3
čitatelia /v tis./	1 074	953	756	715	710	66,1
vypožičky/ v tis./	33 605	29 550	23 317	23 117	19 626	58,4
rozpočet /celk. neinvest. nákl. v tis./				123 418	191 695	
prostr. na nákup kn. fondu v tis.			21 334	30 641	38 646	
pracovníci /prep. poč./			2 188	2 206	1 989	
mzd. prostriedky /v tis./				60 925	86 627	

Poplach, ktorý sa na Slovensku vyvolal v súvislosti s poklesom počtu ľudových knižníc, bol zatiaľ umelý. Poklesli nám počty pobočiek okresných, mestských a obvodných knižníc, ale tento jav nie je zatiaľ kritický. Môžem potvrdiť, že podobná situácia je aj v takom bohatom štáte sveta, ako je Kalifornia, ako prirodzený dôsledok poklesu dotácií na kultúru a knižnice pri všeobecnej hospodárskej recesii. Môžeme sa však právom obávať, že táto tendencia bude pokračovať, ak sa nezastaví hospodársky pokles nášho štátu. Žiaden krik nám v tomto smere nepomôže, iba aktívna účasť knižníc na podpore podnikania a hospodárskeho vzostupu krajiny.

Aktuálnou je však možnosť delimitácie ľudových knižníc do sféry regionálnej samosprávy. V takom prípade bude potrebné, aby okresné a ostatné miestne knižnice v čo najširšom meradle sa zapájali do života svojho mesta a regiónu, aby sa pretvárali na skutočné kultúrne inštitúcie so širokým spektrom kultúrnych aktivít, najmä v práci so školopovinnou mládežou. Zahraničné skúsenosti ukazujú, že pred našimi ľudovými knižnicami sú ešte veľké nevyužitú možnosti uplatnenia v podmienkach otvorenej demokratickej spoločnosti.

4/ Nové sociálne podmienky a nové východiská pre prácu knižníc v nich

Akokoľvek sa nám zdá sociálna realita v krajinách Strednej a Východnej Európy po páde komunistického režimu zložitá a deštruktívne pôsobiaca aj na oblasť kultúry, nie je situácia až taká nepriehľadná, aby sa nedala na systémovom princípe analyzovať a formulovať hlavné okruhy problémov. V mladej Slovenskej republike je v určitom zmysle situácia podobná, ako v Českej republike a v susedných štátoch, na druhej strane je odlišná do tej miery, do akej musel mladý slovenský štát priam z mesiaca na mesiac a z roka na rok tvoriť nové správne štruktúry, legislatívu a vysporadúvať sa s dôsledkami hospodárskej a najmä finančnej odľuky od Českej republiky, resp. od jej pražského centra. Preto v nasledujúcej stati sa pokúsime definovať hlavné okruhy problémov a ich vplyv na knihovnícku prax v posledných rokoch.

- 4.1. Sociálne ekonomická transformácia a jej vplyv na sústavu knižníc, ako jednu zo základných zložiek kultúry.

V tom najstručnejšom vyjadrení môžeme súčasné prechodné transformačné obdobie charakterizovať ako obdobie štrukturálnych zmien národného hospodárstva a všetkých stránok ekonomickej činnosti na báze privatizácie národného hospodárstva a radikálnych zmien v oblasti bankovníctva a jeho integrácie do svetového mone-tárneho systému.

- 4.2. Vstup informačných technológií do všetkých oblastí ekonomického a kultúrneho života.

Tento informačný vplyv sa prejavuje najmä v obmedzovaní tradičných foriem podnikania s prevahou manuálnej práce a v prudkom náraste nových foriem podnikania, založených na využívaní intelektuálnych možností populácie, daných informačných možnosťami regiónu, štátu i v medzinárodnom prepojení s využitím najmodernejších komunikačných prostriedkov, ako aj produktov informačného priemyslu. V stručnom vyjadrení ide o vstup intelektualizácie v úzkom prepojení na informatizáciu spoločnosti, ktorý kladie nové požiadavky aj na informačnú funkciu knižníc.

- 4.3. Konzekvence, ktoré vyplývajú z tohto procesu pre naše knižnice:
 - 4.3.1. Zmena ekonomickej situácie knižníc, podmienená dezintegráciou štátnej správy, ako aj reštrukturalizáciou tradičných oblastí vedy a školstva. Skúsenosti z vyspelých zahraničných krajín poukazujú na potrebu hľadania alternatívnych zdrojov financovania knižničnej činnosti v úzkej spolupráci s regionálnou samosprávou.
 - 4.3.2. Zmena štýlu práce knižníc v zameraní na nové aktivity aj na komerčnej báze. Ide najmä o podporu distribúcie a predaja literatúry v celoplošnom republikovom vyjadrení po rozpade knižného veľkoobchodu. Orientácia činnosti

vedeckých i regionálnych /okresných/ na podporu podnikateľskej činnosti, na potreby duchovnej obnovy spoločnosti v tom najširšom slova zmysle: od potrieb kultúrnych organizácií, nadácií, charitatívnych zariadení, náboženských obcí a cirkví až po konkrétnu pomoc v procese reštrukturalizácie spoločnosti v rekvalifikačných kurzoch, v rozvíjaní všetkých foriem nezárobkových aktivít obyvateľstva v konkrétnej obci, meste, v celom regióne.

- 4.3.3. Zmena štýlu práce managementu knižníc v orientácii na horeuvedené aktivity a v tomto zmysle aj zmena hodnotenia činnosti knižníc odpútaná od doterajšieho systému výkazníctva, zohľadňujúceho predovšetkým ideologické poslanie knižníc.

Súčasnú smerovanie Medzinárodnej federácie pre dokumentáciu

PhDr. Anna Čabrunová,

Katedra knihovníctva a vedeckých informácií FF UK, Bratislava

Pri príležitosti vstupu Slovenskej republiky ako národného člena do Medzinárodnej federácie pre dokumentáciu (FID) usporiadalo Národné centrum pre informatiku SR 15. marca 1994 seminár za účasti jej popredných predstaviteľov – prezidentky Ritvy T. Launo a výkonného riaditeľa Bena G. Goedegebuure. Účelom seminára bolo informovať o súčasnej koncepcii FID, jej organizačnej štruktúre a aktivitách, ukázať našim knižniciam a informačným pracoviskám možnosti napojenia sa na činnosť tejto jednej z najstarších medzinárodných informačných asociácií.

Prezidentka FID Ritva T. Launo vo svojej komplexnej a veľmi podnetnej prednáške charakterizovala súčasné úlohy a ciele, organizáciu a činnosť FID. Prednáška sa niesla v duchu základnej idey súčasnej koncepcie FID – zabezpečiť pre spoločnosť moder-

ných profesionálnych informačných pracovníkov a používateľov, vytvoriť z informačného sektoru pomocou managementu a marketingu efektívny nástroj spoločnosti na realizáciu jej súčasných úloh.

Zmeny, ktoré prebiehajú v súčasnosti v koncepcii a organizácii FID, sú v súlade s globálnymi zmenami vo svete a v informačnom sektore. Doteraz sa FID zameriavala predovšetkým na oblasť knižníc a dokumentácie, v súčasnosti je predmetom jej záujmu celý informačný sektor. FID si vytýčila úlohu byť dynamickou a flexibilnou organizáciou, ktorá reaguje na zmeny vo všetkých oblastiach informačného sektoru. Informáciu považuje za rozhodujúci zdroj potrebný na všetkých stupňoch spoločnosti (medzinárodnom, regionálnom, národnom a organizačnom) pre:

1. zlepšenie konkurencieschopnosti obchodu, priemyslu a národných ekonomík,
2. zabezpečenie pokroku vo vede a technológii,
3. rozšírenie možností pre rozvoj a zvýšenie kvality života,
4. zlepšenie rozhodovacieho procesu,
5. stimuláciu výchovno-vzdelávacieho procesu a celoživotného vzdelávania,
6. rozvoj duchovného života v humanitnej sfére a umení.
7. Tieto úlohy informačného sektora môžu zabezpečiť iba kvalifikovaní informační pracovníci, strategická informačná politika, kvalitné metódy spracovania informácií, informačného managementu a marketingu, neustále sa zdokonaľujúce informačné a komunikačné technológie. Realizácia týchto požiadaviek je podmienená systematickým výskumom teórie a metodológie informačnej vedy. Všetky vymenované úlohy sú obsiahnuté v siedmich hlavných programoch FID.

1. Rozvoj informačnej profesie.
2. Obchodné, finančné a priemyselné informácie.
3. Informačná politika.
4. Informačná a komunikačná technológia.
5. Spracovanie informácií a informačných produktov.
6. Informačný management.

Úspešnosť realizácie programov FID je podmienená využitím všetkých prostriedkov, ktoré má v súčasnosti k dispozícii moderná medzinárodná informačná asociácia. Rozsah jej aktivít zodpovedá

rozsahu úloh – sú to predovšetkým konferencie, publikačná činnosť, vypracovanie projektov, programov a metodík pre všetky oblasti informačného sektora, vzdelávacích a školiacich programov pre informačných pracovníkov atď. Aktuálnosť a funkčnosť týchto aktivít je zabezpečená spoluprácou s poprednými informačnými expertmi, vedúcimi a riadiacimi pracovníkmi, ktorí využívajú pre svoju prácu súčasnú informačnú a komunikačnú technológiu a kvalitný management.

Odborná činnosť FID sa realizuje v regionálnych komisiách, výboroch FID a špeciálnych záujmových skupinách. Štruktúra týchto organizačných zložiek neustále reaguje na meniace sa podmienky v informačnom sektore. Do činnosti FID je možné sa zapojiť ako individuálny člen. V súčasnosti pracujú tieto komisie, výbory a špeciálne skupiny FID:

Regionálne komisie FID

Komisia pre Áziu a Oceániu (FID/CAO),

Komisia pre Latinskú Ameriku (FID/CLA),

Komisia pre východnú, južnú a západnú Afriku (FID/CAF),

Komisia pre severnú Afriku a Blízky východ (FID/NANE),

Regionálna organizácia pre Európu (FID/ROE),

Regionálna komisia pre Karibské ostrovy a Severnú Ameriku (FID/CNA).

Výbory FID

Výskum klasifikácie (FID/TE),

Výchova a vzdelávanie (FID/TE),

Fundamentálna teória informácie (FID/FT),

Priemyselné informácie (FID/II),

Informačná politika a programy (FID/IP),

Vydania intelektuálneho vlastníctva (FID/IPI),

Informácia a dokumentácia v sociálnych vedách (FID/SD),

Medzinárodné desatinné triedenie (UDC).

Špeciálne záujmové skupiny FID

Management archiválií a dokumentov (FID/ARM),

Konzultačné služby pre malých a stredných podnikateľov (FID/ASME),

Informácie v bankovníctve, finančníctve a poisťovníctve (FID/BFI),

Informácie v oblasti ochrany životného prostredia (FID/EI),

Exekutívne informačné systémy (FID/EIS),

Informácie v štátnej a verejnej správe (FID/IPA),

Úlohy a rozvoj profesie moderných kvalifikovaných informačných pracovníkov (FID/MIP),

Marketing systémov a služieb (FID/MSS),

Kvalita v informačnom sektore (FID/QI),

Bezpečnostná kontrola a rizikový management (FID/SCRM).

FID prostredníctvom svojich komisií, výborov a špeciálnych záujmových skupín demonštruje v medzinárodnom meradle súčasné možnosti a rozvoj informačného sektora, monitoruje a analyzuje trendy a výkonnosť jednotlivých informačných oblastí, pomáha krajinám rozvíjať ich informačné infraštruktúry a podporuje vedecký a technologický výskum a vývoj informačných teórií a stratégií. Všetky náročné úlohy sú zakotvené v siedmich hlavných programoch FID. Pokúsime sa o ich stručnú charakteristiku:

Rozvoj informačnej profesie. Otázky rozvoja informačnej profesie považuje FID za prioritné v svojej odbornej činnosti. Adaptáciu informačného sektora na globálne zmeny v spoločnosti a ekonomike môžu zabezpečiť len vysoko erudovaní informační pracovníci. Na ich prípravu je potrebný dynamický a flexibilný vzdelávací systém. FID si prostredníctvom svojho Výboru pre výchovu a vzdelávanie kladie za cieľ ovplyvňovať profesionálnych informačných pracovníkov na medzinárodnej úrovni vypracovávaním modulov učebných programov, modernej pedagogickej dokumentácie a učebných pomôcok aplikovaných v rozličných prostrediach, organizovaním školiacich kurzov. Výbor pre výchovu a vzdelávanie riadi Referenčné stredisko pre výchovu a vzdelávanie pri Kráľovskej

knihovnickej škole v Kodani, kde organizuje kurzy, poskytuje referenčné služby. Výbor vydáva štvrťročne FID Education and Training Newsletter, v ktorom publikuje informácie o novinkách fondu referenčného strediska.

Za jednu zo svojich prioritných úloh považuje FID neustále zdokonaľovanie programu celoživotného vzdelávania informačných pracovníkov, v ktorom má kľúčové postavenie informačný management. Program má cieľ priebežne rozvíjať strategické a operačné schopnosti informačných pracovníkov a umožniť neustálu rotáciu kádrov na informačných pracoviskách.

Významnú úlohu v oblasti vzdelávania má činnosť Špeciálnej záujmovej skupiny pre úlohy a rozvoj profesie moderných kvalifikovaných informačných pracovníkov, ktorá skúma možnosti informačnej profesie, určuje v medzinárodnom meradle trendy vo vzdelávaní profesionálnych informačných pracovníkov.

Obchodné, finančné a priemyselné informácie. Tento program pokrýva problematiku obchodných, finančných a priemyselných informácií ako v štátnom tak aj v súkromnom sektore. Rozvoj týchto informačných oblastí je podmienený rastom priemyselného a obchodného sektoru a medzinárodnej konkurencie v tejto oblasti. Na celosvetovom trhu sa informácie a znalosti stávajú hlavnou zbraňou konkurencie. Tejto problematike sa venuje celý rad výborov a špeciálnych záujmových skupín FID, ale ústredné postavenie tu má Výbor pre priemyselné informácie, ktorý hrá aktívnu rolu v takých oblastiach ako:

- informácie a znalosti ako nástroje rozhodovania a konkurenčného managementu,
- informácie ako nástroj konkurencieschopnosti,
- informačný management,
- znalosti a inovácia managementu,
- inteligentný obchod,
- management a marketing informačných systémov,
- stratégia informačných systémov,
- informačný trh,
- technologický rozvoj a potenciál integrácie.

Výbor okrem toho, že každoročne usporadúva medzinárodné konferencie, zabezpečuje vydávanie Worldwide Directory to National Referral Centers for Industry a ďalších informačných publikácií, organizuje školenia vedúcich pracovníkov v informačných službách v priemysle.

Na tomto programe sa zúčastňujú aj Výbor pre vydania intelektuálneho vlastníctva, ktorý sa zameriava na oblasť autorského práva a patentov. Špeciálna záujmová skupina pre konzultačnú činnosť pre malých a stredných podnikateľov sa sústreďuje predovšetkým na management informačných služieb v podnikateľskej sfére. Špeciálna záujmová skupina pre informácie v bankovníctve, finančníctve a poisťovníctve venuje najväčšiu pozornosť otázkam spolupráce, kvality a managementu informačných tokov. Špeciálna záujmová skupina pre exekutívne informačné systémy rieši otázky integrácie a spracovania interných a externých informácií pre výkonné orgány v priemysle a štátnej a verejnej správe.

Svojím zameraním sa podieľajú na realizácii programu aj Špeciálna záujmová skupina pre bezpečnostnú kontrolu a rizikový management. Špeciálna záujmová skupina pre informácie z oblasti ochrany životného prostredia. Špeciálna záujmová skupina všetkých programov FID. V súčasnosti rozpracováva dôležitý projekt Kvalita pre informačný sektor.

Informačná politika.

Stimulovať rozvoj a ukazovať trendy informačnej politiky v súlade so súčasnou filozofiou ľudského rozvoja na národnej a regionálnej úrovni je jedným z hlavných poslanií FID. S týmto cieľom Výbor pre informačnú politiku a programy monitoruje súčasný stav v tejto oblasti a uskutočňuje výskum. Výbor riadi referenčné stredisko pre túto oblasť pri Škole informačných štúdií na Univerzite v Pittsburgu. Pripravuje medzinárodnú bibliografiu z oblasti informačnej politiky Bibliography of Information Policy Documents.

Informačná veda.

Dnešná progresívna koncepcia FID, ktorá zodpovedá súčasným trendom spoločenského, vedeckého a technologického rozvoja je výsledkom aj teoretického výskumu v oblasti informačnej vedy uskutočňovaného na pôde Výboru pre fundamentálnu teóriu informácie. Program je v tejto oblasti zameraný na základný výskum vlastností a obsahu informácie, jej transformácie do nového poznania a jej vplyvu na všetky oblasti života.

Teoretický výskum sa realizuje aj v oblasti klasifikácie vo Výbore pre výskum klasifikácie.

Informačné a komunikačné technológie.

Rozvoj informačných a komunikačných technológií rozhodujúcim spôsobom ovplyvnil informačné prostredie. Bolo vyvinutých mnoho produktov špeciálne pre oblasť informačných služieb, ktoré mali veľký dosah na informačný sektor v medzinárodnom meradle. Osobitne aktívna v tejto oblasti je Špeciálna záujmová skupina pre exekutívne informačné systémy.

V tomto programe má dôležité miesto aplikácia informačných a komunikačných technológií do vzdelávacích systémov pre profesijných informačných pracovníkov. Nové možnosti pre informačných pracovníkov na celom svete otvárajú súbory programov pre diaľkovú výučbu. V rámci programu sa vyvinuli interaktívne školiace moduly na PC pre informačných pracovníkov a používateľov informácií pre vyhľadanie a získanie informácie.

Spracovanie informácií a informačných produktov.

Program je zameraný na vývoj takých informačných produktov, ktoré zodpovedajú informačným potrebám používateľov informácií a teda pozitívne ovplyvnia informačný trh. Stredom pozornosti je tu management procesu konsolidácie informácií.

V tejto oblasti sa angažuje Špeciálna záujmová skupina pre marketing informačných systémov a služieb, ktorá rozpracováva ciele, stratégiu a aplikované programy pre marketing informačných produktov. Jeden z kurzov Marketing knižničných a informačných služieb je zameraný na túto oblasť. Pre tieto účely bola vydaná príručka Handbook on marketing and library information services. Dôležitú úlohu v charakterizovanom programe má činnosť Špeciálnej záujmovej skupiny pre kvalitu v informačnom sektore.

Informačný management.

Informačný management predstavuje v súčasnosti strategický nástroj informačného sektora na generovanie informačných zdrojov a riadenie informačných tokov. Informácie a informačné metódy sa stali nástrojom akejkoľvek odbornej činnosti. Informácie musia byť

organizované takým spôsobom, aby podporovali stratégiu a ciele organizácií. Vzhľadom na predmet a ciele informačného managementu obsah tohto programu je predmetom záujmu viacerých výborov a špeciálnych záujmových skupín. Jednou z najdôležitejších oblastí programu je zabezpečenie informačného managementu pre oblasti štátnej a verejnej správy, čomu sa venuje Špeciálna záujmová skupina pre informácie v štátnej a verejnej správe. Ide tu o rozpracovanie informačného managementu pre spracovanie a prístupňovanie veľkých súborov informácií.

Prednášku prezidentky FID Ritvy T.Launo doplnil v diskusii podľa oblasti záujmov účastníkov seminára výkonný riaditeľ FID Ben G.Goedegebuure. Informačný sektor v Slovenskej republike má teraz možnosť bezprostredne sa napojiť na činnosť komisií, výborov a špeciálnych záujmových skupín podľa jednotlivých oblastí, využiť výsledky odbornej činnosti FID pri transformácii Štátneho informačného systému SR. Informačný a znalostný sektor má strategickú úlohu v európskej integrácii. Európsky integračný proces je podmienený vybudovaním európskej informačnej infraštruktúry. Je naším záujmom stať sa jej integrálnou súčasťou.

Literatúra

FID Annual Report 1992. The Hague, FID 1993. 23 s.

INFORMÁCIE

O čom rokovala Správna rada SAK ?

PhDr. Daniela Gondová

Od poslednej informácie o zasadnutiach Správnej rady (Bulletin SAK, č. 2/1994) sa Správna rada zišla na troch svojich zasadnutiach.

Na zasadnutí v Bratislave, **27. apríla 1994**, sa podrobne zaoberala prípravou výstavy Bibliotéka 1994. Prítomní členovia dostali precízne vypracovaný písomný materiál (Dr. Čelková), ktorý obsahoval časový harmonogram priprav, obsahové zameranie zvláštneho čísla Bulletinu SAK a inovovaného informačného materiálu o SAK, spôsob prizvania členských knižníc k spoluúčasti, sprievodný program a pod.

Ďalším bodom rokovania bola príprava konferencie "Slovenské knihovníctvo v čase spoločenských premien a do roku 2000". Stručnú informáciu predniesol predseda SAK. Diskusia bola zameraná na organizačné aspekty prípravy. SR sa rozhodla, že na príprave materiálu sa budú podieľať jednotlivé pracovné skupiny SAK a účelovo vytvorené pracovné tímy.

SAK pripravila seminár na tému "Mikropolitika pracoviska a transakčná analýza". O jeho príprave informoval Ing. Kurák.

Mgr. Klinec a Mgr. Cikatricisová boli autormi materiálov, ktoré sa zaoberali zásadami organizácie zahraničných stykov a programov na rok 1994. SR tieto materiály po diskusii schválila.

Dôvodom mimoriadneho zasadnutia Správnej rady SAK dňa **30. mája 1994** bol list Ministerstva kultúry SR, v ktorom nám oznámili nepriznanie žiadaného príspevku na činnosť SAK vo výške 150.000.- Sk. Na základe tejto informácie pripravili Ing. Kurák, predseda SAK a dr. Vrablicová, hospodárka SAK, návrh "krízového" rozpočtu na rok 1994, ktorý bol schválený. SR SAK súčasne konštatovala, že základná línia aktivity SAK bola aj pri výraznej redukcii rozpočtu dodržaná.

Na tomto zasadnutí sa SR zaoberala listom Mgr. Kolivošku, v ktorom prosí o príspevok na zorganizovanie kurzu knihovníckeho

minima. Žiadosti nebolo možné z vyššie uvedeného dôvodu vyhovieť. Mgr. Kolivoško súčasne požiadal Slovenskú asociáciu knižníc o pomoc pri riešení naliehavých priestorových problémov. Predseda SAK v tejto súvislosti oslovil pána ministra kultúry E. Romana a požiadal ho o podporu košickej knižnice. Odpoveď z MK SR doteraz neprišla.

Dr. Horváthová informovala o výsledkoch svojej pracovnej cesty do Strassbourghu, kde sa na základe pozvania organizátorov zúčastnila seminára "K vytvoreniu Pan-európskeho fóra knižničných asociácií". (Správa zo seminára je k nahliadnutiu v Univerzitetnej knižnici, Slovenskej národnej knižnici a na sekretariáte SAK.)

Riadne zasadnutie Správnej rady SAK sa konalo v Bratislave, **14. septembra 1994.**

Členovia SR sa zaoberali opäť prípravou veľtrhu Bibliotéka '94 a Valného zhromaždenia SAK.

O stave príprav na veľtrh a na konferenciu podrobne informovali Ing. Kurák a Dr. Čelková. V tejto súvislosti je potrebné dopracovať štúdiu o stave knihovníctva, overiť zoznam prihlásených na konferenciu, zabezpečiť definitívne miesto konania konferencie. Konferencia sa uskutoční 14. novembra 1994.

Správna rada sa rozhodla, že Valné zhromaždenie spojené s voľbami členov SR a predsedu SAK sa uskutoční v nadväznosti na konferenciu 15. novembra 1994 v Bratislave, v Mestskej knižnici. Pred jeho konaním je potrebné pripraviť správu za celé volebné obdobie, vyzvať knižnice, aby v zmysle Stanov SAK zaslali návrhy na kandidátov do SR a na predsedu SAK. SR sa rozhodla osloviť "nečlenské" knižnice SAK a pozvať ich do spoločnej práce v rámci asociácie.

V rôznom Dr. Horváthová informovala o pozvánkach na "Workshop on Education and Training of Information Specialists in Eastern Europe and CEI Countries" (november, Bratislava) a na konferenciu "Biblioteka jako osrodek informacjii biznesovej" (Štetín, október). SR SAK sa dohodla, že na obidve podujatia pošle zástupcu z niektorej členskej knižnice.

SR SAK sa rozhodla požiadať o mimoriadne členstvo v EBLIDA (Európsky úrad knižničných, informačných a dokumentačných združení asociácií v Európe). Spolu s prihláškou sa pošle aj žiadosť o sponzorovanie Bulletinu (50 ECU).

NEKROLÓGY

JUDr. Boris Cyril Bálent

/1912 - 1994/

V druhej polovici júla dostali sme do Matice slovenskej smútočné oznámenie, z ktorého sme sa dozvedeli zarmucujúcu správu, totižto, že JUDr. Boris Bálent už nie je medzi nami živými. Boli sme sa s ním rozlúčiť v bratislavskom krematóriu, ale aj touto krátkou úvahou nad jeho životom a najmä tvorbou chceme ho našej knihovnickej verejnosti - predovšetkým jej mladším generáciám priblížiť a spraviť zrozumiteľnejším.

Jeho životopisné údaje hovoria, že sa narodil v Bulharsku (Gorna Mitropolija) 16. septembra 1912, že v roku 1922 - 1930 absolvoval Reálne gymnázium v Košiciach, potom sa zapísal na Právnickú fakultu, ktorú ukončil v roku 1936 ako "doktor práv". Po absolvovaní štúdií pracoval na viacerých miestach ako úradník, učiteľ i zamestnanec Slovenských železníc a Československej dopravy. - Tieto zamestnania ho istotne neuspokojovali, nedokázali ukojiť jeho tvorivý nepokoj, upokojiť jeho dušu túžiacu po nových vedomostiach i odhaľovaní bielych miest v dejinách našej knižnej kultúry. Takýto priestor mu svojou pracovnou orientáciou, profilom i zameraním poskytovala Slovenská národná knižnica vtedy ešte existujúca ako spolok. Začal v nej pracovať v roku 1946 vo funkcii jej tajomníka, v roku 1947 - 1952 redigoval odborný časopis Slovenská národná knižnica, ktorá sa neskôr pretransformovala na periodikum s názvom Knižnica. Po zlúčení SNK s Maticou slovenskou v roku 1954, pracoval v Knihovednom stredisku, istý čas aj ako jeho vedúci.

Spomeňme ešte, že v roku 1952 - 1954 prednášal na Filozofickej fakulte UK ako externý učiteľ dejiny písma, knihy a tlače.

Činnosť Dr. B. Bálena v Matici slovenskej a jej výsledky boli determinované predovšetkým jeho záujmom o knihovedu a knihovníctvo s osobitným zreteľom na historické podmienky tvorby knihy. Odtiaľto prišiel jeho snaha poodhaliť dejinné kultúrno-politické a hospodárske podmienky rozvoja knižtlačiarne na našom území,

vydavateľstiev, zosumarizovať a analyzovať ich produkciu, odtiaľto prištie jeho snaha priblížiť odbornej, ale i širšej kultúrnej verejnosti snahy a úsilie zberateľov a majiteľov cenných knižných zbierok cez demonštráciu tvorby a vývoja exlibrisov na našom území, tu má korene jeho snaha postaviť knihovedný výskum na vedecký základ. Toto úsilie korunoval, v prvej polovici šesťdesiatych rokov, prezentáciou uceleného programu knihovedného výskumu. Postupne, tak ako sa zlepšovali finančné a materiálne podmienky, ale najmä ako sa rozširovalo v Matici slovenskej intelektuálne zázemie pre takéto výskum, rozširoval sa obzor jeho záujmu. Dominantné postavenie v ňom - v tomto obzore - zaujíma výskum dejín knižnej kultúry v jej najširších dimenziách, zahrnul tu napríklad aj výskum jednotlivých typov knižníc, ale osobitne treba zdôrazniť jeho záujem o tvorbu odbornej terminológie a autorskú spoluúčasť na zostrojení výkladového slovníka. Tým prispieval k postupnému odstraňovaniu terminologickej rozkolísanosti novo sa rodiacej knižničnej a bibliografickej vedy, ale aj nastupujúcej informatiky. Svoj bádateľský záujem o oblasti, ktoré sme spomenuli, prezentoval viacerými monografickými prácami a vyše 200 odbornými príspevkami.

O niektorých z nich podrobnejšie. V roku 1945 vydala Matica slovenská jeho prácu *Prvý pokus o spisovnú slovenčinu*. Národné noviny priniesli (4.XII.1945) jej recenziu, v ktorej sa konštatuje: že Dr. B. Bálent spracoval otázku východoslovenčiny ako prvého úsilia o povýšenie na spisovný jazyk ... Jeho práca má hodnotu najmä v tom, že nadhodil takú jazykovú skutočnosť, ktorá bola doteraz našej verejnosti skoro neznámou." Ak táto práca sa svojou obsahovou orientáciou do istej miery vymyká z jeho záujmov v podobe ako sme ich predstavili v predchádzajúcich riadkoch, druhá jeho práca, o ktorej sa chceme zmieniť vykresľuje už jeho záujmy v tej najrýdzejšej podobe. Autor jej dal názov: *Banskobystrické pútové tlače*, vydala ju Slovenská národná knižnica v roku 1947. Aj o nej sa referovalo v novinách a boli to referencie veľmi pozitívne. Napr. Štúdia prináša veľa materiálu, ktorý umožní odborným pracovníkom pokračovať v práci na tomto poli a podať čím skôr presnejšie závery o problematike drobných tlačí na celom Slovensku."

Aj ďalšia jeho práca *Bardejovské katechizmy* z roku 1581 a 1612 vyšla v Martine zásluhou Dr. Pavla Fábryho v roku 1947. Do-

bová tlač referujúca o tomto tvorivom počine vysoko hodnotí Dr. Bálena ako objaviteľa vlastníka Katechizmu z roku 1581 lebo "faksimilovým vydaním umožnil, aby Katechizmus mohla poznať i širšia verejnosť a takto bola vyvrátená pochybnosť o jeho existencii". Nádejá sa zároveň, že táto jeho aktivita nezostane bez nasledovania, čím by verejnosť dostala do rúk i ďalšie unikáty slovenskej literatúry.

Žiaľ, viaceré zo svojich predsavzatí splniť už nestihol, mnohé z problémov i výskumných zámerov mu zobrali veľa času a preto zostali po ňom rozpracované, ale žiaľ neuzavreté práce. Ale za to čo spravil, za jeho obohatenie výsledkov výskumu dejín knižnej kultúry od slovenskej vedy a kultúry si zaslúži "ďakujeme."

JUDr. Boris C. Bálen zomrel dňa 17. júla 1994 v Bratislave.

Čeť jeho pamiatke.

PhDr. Peter Maruniak

PhDr. Michal Fedor

/1929 - 1994/

14. júla 1994 náhle odišiel z radov knižničných a kultúrnych pracovníkov PhDr. Michal F e d o r, CSc., významný bibliograf, historik a literárny historik.

Narodil sa 25. apríla 1929 v Slovenskom Novom Meste. Stredoškolské vzdelanie získal na Obchodnej akadémii v Košiciach (1945-1949) a na štátnom gymnáziu, tiež v Košiciach (1950). Vysokoškolské vzdelanie nadobudol na FF UK v Bratislave, odbor slovenčina - ruština (1951-1955) a na KU v Prahe.

Už ako študent pracoval v SAV, preto nebolo čudné, že istý čas tam aj pobudol v Ústave svetovej literatúry a jazykov (1964-1969). Pôsobil na niekoľkých miestach. Hneď po skončení školy v Matici slovenskej v Martine pracuje ako bibliograf, v ŠVK

Košiciach potom už v spomenutom Ústave v SAV, odkiaľ opäť odchádza do Martina a ako vedecko-výskumný pracovník zaoberá sa budovaním informačného systému kultúry. Z Martina odchádza do ŠVK Košice (1977-1982).

Patril k popredným organizátorom slovenskej bibliografickej teórie a praxe, skúmal slovenské literárne a kultúrne vzťahy. Prvý na Slovensku vydal Rusko-slovenský a slovensko-ruský knihovnícky a bibliografický slovník. Jeho dielo je rozsiahle, o čom svedčia desiatky teoretických príspevkov - štúdií, článkov, bibliografií - publikovaných v domácich i zahraničných časopisoch. V jeho prácach nachádzame teóriu i prax bibliografie a venoval sa tomu na každom pracovisku. Spomenieme jeho významné pôsobenie v SAV, kde sa podieľal na príprave literárnohistorického projektu o programovom skúmaní vzťahov slovenskej literatúry k inonárodným literatúram, predovšetkým južnoslovanským.

Život PhDr. M. Fedora, CSc., bol úzko spätý so životom duchovným. Pôsobil ako gréckokatolícky kňaz a mních a bol spoluzakladateľom gréckokatolíckej reholy jezuitov v Košiciach. Spojiť tento iný svet so svetom sa mu podarilo s bibliografiou pri skúmaní dedičstva slovanských apoštolov sv. Cyrila a Metoda. Prednášal najnovšie dejiny na Bohosloveckej fakulte v Spišskom Podhradí a publikoval štúdie o dejinách gréckokatolíckej cirkvi na Slovensku.

Literatúra dáva svedectvo o jeho usilovnosti, múdrosti a skromnosti.

Prierez publikačnej činnosti:

Knihy:

Otázky informatiky (1970),

Rusko-slovenský a slovensko-ruský knihovnícky a bibliografický slovník (1960)

Bibliografie:

Sovietska literatúra o Slovensku (1958),

Súpis novín a časopisov na Slovensku za roky 1939-1944 (1960),

Slovník pseudonymov slovenských spisovateľov (spoluautor, 1961),

Prvé slovenské gymnázium v Revúcej 1862-1874 (1962),

Bibliografia východného Slovenska za rok 1962 (1963),

Matica slovenská a východné Slovensko (1963),
Národnoslobodzovacie hnutie na východnom Slovensku
(spoluautor, 1964),
Bibliografia slovenských kníh 1901-1918 (spoluautor, 1964),
Školstvo, kultúra, osveta (1963),
Poslanie a program Matice slovenskej na východnom Slovensku
(1966),
Juhoslavia slovaca (1966),
Polonica slovaca (1967),
Bibliografia periodík na Slovensku v r. 1939-1944 (1969),
Slovensko-ukrajinské vzťahy po r. 1945 (1970),
Fyzika. Slovenská knižná literatúra za roky 1945-1972 (1976),
Slovensko-ruské vzťahy po roku 1945 (1970),
Bibliografia slovenských kníh 1919-1938, zv. 1-2 (1979)
a ďalšie.

Stratili sme osobnosť, ktorá priniesla do nášho duchovného života veľa, o to viac nás jeho odchod bolí.

Čeť jeho pamiatke.

Mgr. Adela Perďochová

PhDr. Božena Karasová

/1924 - 1994/

Dňa 7. augusta 1994 zomrela v Bratislave PhDr. Božena Karasová, rod. Rerková. Narodila sa 4. marca 1924 v Harichovciach, okr. Spišská Nová Ves. Do služieb Univerzitetnej knižnice v Bratislave vstúpila r. 1960 po 15 ročnom pôsobení na Povereníctve školstva a kultúry a zostala v knižnici až do konca svojho aktívneho pracovného života koncom r. 1983.

Celý jej pobyt v Univerzitetnej knižnici, od prvého do posledného dňa, bol vyplnený činorodou prácou pre knižnicu i pre slovenské knihovníctvo. Bola pri zrode metodického oddelenia UK a ako

jeho prvá vedúca bola na jeho čele 17 rokov (1966-1983). Ako vedúca pracovníčka knižnice, členka vedenia a ďalších poradných a pracovných orgánov /gremiálnej porady, oponentskej rady, edičnej rady/ sa zapájala do riešenia významnejších otázok týkajúcich sa života a práce knižnice, žila jej životom. Oboznamovaniu a dianím v knižnici a jej vnášaniu do povedomia širšej verejnosti venovala značný priestor aj vo svojej bohatej publikačnej činnosti.

Pre svoju materskú inštitúciu a jej dôstojnú reprezentáciu vykonala veľa svojou prácou na úlohách celoslovenského záberu a významu; zároveň sa tak zapísala medzi popredné osobnosti slovenského knihovníctva. Mnohostrannou činnosťou - koncepciou, praktickou metodickou i organizačnou, ako aj prácou v celoslovenských knižničných orgánoch - ako tajomníčka komisie Slovenskej knižničnej rady pre vedecké a vysokoškolské knižnice, členka Vedeckometodickej komisie Matice slovenskej a ďalších komisií sa významne zaslúžila o vybudovanie a rozvoj vysokoškolských knižníc. Svojou vedecko-výskumnou prácou vložila výrazný osobný podiel do riešenia problematiky knižničnej štatistiky a zároveň k zvyšovaniu úrovne knihovníckeho výskumu. Najnovšie poznatky a skúsenosti v knihovníctve a v práci knižníc doma i v zahraničí, i výsledky svojej práce v širokom meradle sprostredkúvala prostredníctvom radu publikovaných štúdií, článkov i samostatne vydaných publikácií.

Svojou erudovanosťou, iniciatívnosťou a entuziazmom i zásadnými postojmi si získala autoritu medzi najbližšími kolegami aj v širšej knihovníckej pospolitosti.

Jej materská inštitúcia i celé slovenské knihovníctvo stráca v nej jednu z popredných svojich osobností.

Čeŕ jej pamiatke.

Mgr. Kamila Fircáková

Redakcia Bulletinu SAK prijala s hlbokým zármutkom oznámenia o úmrtiach svojich popredných dlhoročných spolupracovníkov. Ich prínos pre náš odbor veríme, že zhodnotia aj ďalší znalci ich práce a diela v našej odbornej tlači.

Čeŕ ich pamiatke.

SLOVENSKÁ ASOCIÁCIA KNIŽNÍC
BULLETIN

V Y D A V A T E L: Slovenská asociácia knižníc
Sekretariát, Gondova 2, 818 01 Bratislava

Predseda: Ing. Ján Kurák

Podpredseda: PhDr. Emil Vontorčík

Hlavný redaktor: Ing. Jozef Hajdušek

Redakčná rada: PhDr. Ľudmila Čelková, PhDr. Marta Čomajová,
Mgr. Oľga Kaliská, PhDr. Darina Krausová,
Mgr. Eva Kundraťová, PhDr. Ladislav Oslanec,
Ing. Anastázia Zajacová

Miesto a rok vydania: Bratislava 1994

Náklad: 150 výtlačkov

Tlač: Univerzitná knižnica v Bratislave

Periodicita: štvrťročná

Pre internú potrebu SAK